

מדעי ההתנהגות - רמת יסוד – מסלול 8 שנות לימוד

שער ראשון: ה"אני" – 20 שעות

נושאי שער ראשון: 1- מבוא למדעי ההתנהגות, 2- זהות ודימוי עצמי,

3- תורשה וסביבה, 4 - מוטיבציה.

פרק שלישי: תורשה וסביבה – 4-5 שעות

מה תלמדו ביחידת לימוד זו?

פירוט	מושגים	נושא
תורשה, סביבה הגדרות הבסיסיות של המושגים: תורשה, סביבה, תהליכי בשלה. תכונות מולדות תכונות נלמדות תכונות דומיננטיות.	תורשה, סביבה, תהליכי בשילה	פסיכולוגיה התפתחותית

בסיום יחידה זו הלומדים:

- ילמדו ויבינו מהי תורשה, מהי סביבה ומה השפעתם על התפתחות האדם.
- ידעו ליישם מושגים אלה בהדגמת אירועי-למידה

חומר עזר: מצגת תורשה וסביבה משלבת פעילויות

פרק 3: תורשה או סביבה?

סקירת הפרק :
הפרק עוסק בבדיקת מרכיבי העצמי (התורשה) והסביבה – מה נובע מתורשה ומה מסביבה?
הפרק עוסק בהיכרות עם מושג הבשילה ובהשפעת החינוך כסביבה מעצבת.
הפרק עוסק בדיון בסוגיה הפתוחה – מה יכריע אילו תכונות ישלטו בנו, התורשה או הסביבה?

היקף : 4 שעות לימוד.

מטרות כלליות:

- ✓ להכיר כלומד מושגי יסוד בסיסיים ביותר בעולם התורשה והשפעתם על התנהגות האדם.
- ✓ לחשוף את הלומד לאפשרות של דיון פתוח בסוגיה לא פתורה, שגם אנשי המקצוע עדיין חלוקים בדעותיהם לגביה.

מטרות אופרטיביות :

- ✓ הלומד ידע ויבין את המושגים הבסיסיים הרלוונטים לנושא.
- ✓ הלומד יכיר ויבין את התהליך התורשתי.
- ✓ הלומד ילמד ויכיר את המושגים : תורשה, גן, תכונות מולדות ותכונות נרכשות, ההבדלים וההשפעה ההדדית ביניהן .
- ✓ הלומד ילמד על הבשילה כפתרון המשלב בין תכונות מולדות לנרכשות.

מושגים :

- תורשה -** תכונות שעוברות מההורים לילדים.
- גנים -** חומרים בגוף הנושאים את התכונות המולדות. בעזרתם התכונה מועברת לצאצאים.
- תכונות מולדות -** תכונות גופניות ותכונות אופי שהאדם נולד עמן , קיבלן בתורשה מהוריו.
- תכונות נלמדות -** תכונות שהאדם רוכש אחרי לידתו על ידי למידת חיקוי או למידה אחרת.
- מידות -** השם שנתנה היהדות לתכונות הנלמדות במהלך חייו לאחר הלידה.
- תכונות דומיננטיות - שתלטניות :** תכונות מולדות חזקות, המתגלות כבר בדור הבנים. לדוגמה : צבע עיניים.

תכונות חבויות - נשלטות :

- תכונות מולדות שהאדם נושא, אולם אינן מתגלות; לעתים הן מתגלות רק אצל הנכדים או הנניים.
- לדוגמה: היכולת ללדת תאומים, תכונה העוברת מהורים לנכדים.
- סביבה -** כל גורם המשפיע על האדם בהתפתחותו אחרי לידתו : האנשים הסובבים אותו, תנאים פיזיים וכו'.
- בשילה -** השילוב בין התורשה והסביבה. גורמים מולדים שיצאו לפועל רק על ידי גירוי נכון מהסביבה. לדוגמה: הכושר לדבר בשפת בני אדם הוא מולד (אצל אדם שומע ובריא); הילד ילמד לדבר רק אם יהיו גורמים מתאימים בסביבה, היינו אם הילד ישמע דיבור לידו ויהיו מי שיגיבו לקולות שהוא משמיע בעצמו.

תורשה וסביבה

תורשה היא העברה של חומר תורשתי שמקודד למידע תורשתי, שיחידותיו קרויות גנים, מהורה לצאצאיו בתהליך הרבייה

בתורשה, אנו מתכוונים לגנים הקובעים את צבע שערנו וצבע עינינו, את המידות של גופנו, ובמידה מסוימת את כישורינו האינטלקטואליים.

גורמים תורשתיים - הגורמים הראשונים הם המולדים, התורשתיים, התכונות שהילד "מביא איתו לעולם" מתוך המערך הגנטי שלו. כיום ידוע על תכונות שקיימת לגביהן נטייה מולדת. למשל, כישרון יצירתי מוגדר (מוזיקה, ציור) או תכונות אופי (ביישנות, חיפוש ריגושים, פעלתנות, משתני טמפרמנט/מזג כמו עוצמת תגובה ואופן התנהלות מול גירויים חדשים). חשוב להדגיש כי מדובר בנטייה שלא דווקא תתממש במלואה.

בסביבה אנו מתייחסים לחוויותינו במהלך הגדילה ומשך התפתחותנו. התנסויות אלה תלויות בתרבות, בקבוצה החברתית ובמשפחה שאנו גדלים בה. סביבה היא בעיקר בית ההורים והסביבה בה הילד חי, משפחה, ביי"ס, וחברים. ישנה גם השפעה של סביבה כגון: חברה, מדינה, דת ועוד...

יוטיוב – גנטיקה – 1.4 דקות

<https://www.youtube.com/watch?v=85ny1Ou6hIw>

פעילות 1

בקשו מהלומדים לרשום על דף ללא שם מזהה את הדברים הבאים:

1 - מאפיין חיצוני אחד (צבע עיניים, גובה, צבע שיער..)

2 - תכונת אופי אחת (מצחיק, עצבני, ...)

3 - כישרון אחד – משהו שאתה יודע לעשות טוב

4 - תכונה /מיומנות תרבותית משהו שלמדת (דובר אנגלית)

אספו את הדפים לתוך קופסא. בקשו מכל לומד לשלוח דף

כל לומד קורא את הכתוב בדף ששלף ומנחש למי הוא שייך.

מה למדנו מהפעילות?

אילו מהדברים שכתבתם הועברו אליכם בתורשה, ואילו מהדברים שכתבתם הם תוצאה של השפעה סביבתית/תכונות נרכשות?

שיח במליאה :

מה לדעתכם משפיע יותר על התפתחות האדם, תורשה או סביבה?

תורשה מול סביבה מה יותר משפיע - תורשה או סביבה?

<https://www.zuntz.co.il/post/%D7%90%D7%96-%D7%9E%D7%94-%D7%99%D7%95%D7%AA%D7%A8-%D7%9E%D7%A9%D7%A4%D7%99%D7%A2-%D7%AA%D7%95%D7%A8%D7%A9%D7%94-%D7%90%D7%95-%D7%A1%D7%91%D7%99%D7%91%D7%94>

מגיל צעיר מאוד ניתן לראות הבדלים בין תינוקות. אחד שקט ורגוע, והשני חסר שקט. יש שמבלים שעות רבות בשינה, ואחרים ערניים ומתעניינים. ממה נובעים הבדלים אלה?

השאלה "מה יותר משפיע - תורשה או סביבה?" מעסיקה חוקרים רבים, והתשובות עליה חלוקות.

התנהגות - המשתנים המשפיעים על ההתנהגות נחלקים לחמש קבוצות:

1. משתנים ביולוגיים על רקע תורשתי (פוטנציאל שכלי ונטיות מולדות).
2. משתנים ביולוגיים שאינם על רקע תורשתי (מצבה הבריאותי של האם, סיבוכים בעת הלידה).
3. ניסיונותיו של הילד בעבר, חוויות מיוחדות.
4. הסביבה המשפחתית והחברתית – דמויות משמעותיות.
5. הסביבה החברתית והתרבותית הרחבה יותר שבה הילד גדל – הערכים והנורמות.

ישנה הסכמה, שההתנהגות של הילד מתרחשת תמיד על רקע אינטראקציה (יחסי גומלין) בין התורשה והסביבה. כלומר, מה שיקבע את המסלול הנבחר הוא האינטראקציה בין הגנים של הילד לבין הסביבה בה גדל.
היום מקובל לחשוב שהתורשה לא קובעת באופן מוחלט את ההתנהגות אלא את הגבולות שלה, כך למשל:

אינטליגנציה - התורשה לא קובעת אם תהיה לאדם מנת משכל של 100 או 120, אך היא יכולה לקבוע את הטווח שאפשר לצפות לו. מה שיקבע את מימוש הפוטנציאל היא, ככל הנראה, הסביבה.

מחלות - מחלות עוברות אלינו בתורשה לדוגמה:

דפוס תורשה דומיננטי – כשאחד ההורים לוקה במחלה (חירשות), והשני לא. הסיכויים שלילד תהיה אותה מחלה הם 50%.

השפעת התורשה והסביבה בתוך המשפחה:

המחקר בתחום זה מבוסס בעיקר על שתי שיטות: מחקרי תאומים ומחקרי אימוץ.

1. באינטליגנציה: ככל שהקרבה המשפחתית גדולה יותר, כך רמת האינטליגנציה

דומה יותר.

2. **בתכונות אישיות:** כנ"ל, קשרים פחות חזקים, ונראה כי ההורים לא מעודדים אחידות בתחום זה.

3. **פסיכופתולוגיה (מחלות נפש):** יש קשר בין מידת הקרבה המשפחתית ובין הסיכון להתפתחות מחלת נפש, כמו סכיזופרניה. אצל תאומים זהים, אם אחד סובל מסכיזופרניה, הסיכון שהשני יסבול הוא 50%.
מה קורה כאשר ילדים אלה גדלים במשפחה מאמצת? עדיין נמצאו חולים באותה שכיחות.

נעשו גם מחקרים על ילדים נורמליים שאומצו ע"י הורים שחלו במחלה – השכיחות שלהם להיות חולים דומה לשכיחות של ילדים נורמליים במשפחות נורמליות. ניתן למצוא ממצאים דומים גם לגבי **דיכאון** – יש מרכיב גנטי חשוב ברקע ובנוסף גורמים סביבתיים ומשפחתיים (כמו הורים דכאוניים).

פעילות 2 - מה פירוש הביטוי

"התפוח לא נופל רחוק מהעץ"

התפוח לא נופל רחוק מהעץ = הילד דומה להורים שלו.
ילדיו של אדם דומים לו מבחינת תכונות האופי, המעשים, הכישורים וכד'

הציגו דוגמאות לביטוי

מושגים ללמידה

תורשה

תורשה היא העברת תכונות מהורים לצאצאיהם.

תורשה היא העברה של חומר תורשתי שמקודד למידע תורשתי, שיחידותיו קרויות גנים, מהורה לצאצאיו בתהליך הרבייה. המטען הגנטי, שהוא החומר התורשתי (הדנ"א) הוא מערך מולקולות המועבר מהורים לצאצאיהם. ענף המדע העוסק בתורשה ובהשפעתה על תכונותיהם של יצורים קרוי "גנטיקה". הגנים קובעים את התכונות המשותפות לכל הפרטים בני אותו מין ואת התכונות הייחודיות לכל פרט ופרט באוכלוסיית המין. כל יצור חי נושא מטען גנטי העובר מדור לדור.

בכל התאים של היצורים החיים קיים חומר תורשתי. (דנ"א) תכונות אלו כוללות את המבנה הפיזי של בעל החיים, את יכולותיו הפיזיולוגיות ואת התנהגותו.

גנים

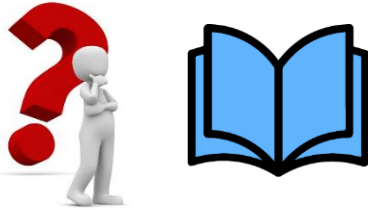
הדנ"א מורכב מיחידות מידע שנקראות גנים. הגנים הם מעין תבנית לייצור חלבונים האחראיים לביטוי התכונות. הם נמצאים בכל תא ותא בגופו של היצור החי, כאשר בכל תא רק גנים מסוימים באים לידי ביטוי. לדוגמה גנים שמשפיעים על צבע העיניים לא יתבטאו בשריר הלב. הגנים הנמצאים בתאי המין של ההורים הם אלו שעוברים בתורשה לצאצאים. בכל תא בגוף נמצאים שני עותקים של גן לתכונה מסוימת, למעט בתאי המין, שבהם קיים רק עותק אחד. בתהליך הרבייה המינית, כל הורה מעביר עותק אחד של כל אחת מתכונותיו אל הדור הבא, והצאצא נוצר מתא המכיל עותק אחד של הגן מהאב ועותק של אותו גן מהאם.

יוטיוב

<https://www.youtube.com/watch?v=CPalwbil2fQ>

כאן | מדע - האם ניתן להוריש תכונות נרכשות – 2 דקות

מושגים ללמידה

תכונות מולדות ותכונות נלמדות/נרכשות

תכונה מולדת/ תורשתית - תכונה שאיננה משתנה בהשפעת הסביבה. כמו סוג הדם מספר אצבעות ביד או צבע עיניים.

תכונה נרכשת/נלמדת - תכונה שמושפעת ומתקבל אך ורק מהסביבה ואינה עוברת מדור לדור.

סביבה - השפעה סביבתית

גורמים חיצוניים, כגון משפחה, דינמיקה משפחתית, סביבת מגורים, חברים, ערכים חברתיים-תרבותיים, המדינה בה הילד חי וההתנסויות החינוכיות, ממלאים תפקיד מכריע בעיצוב אופיו והתנהגותו של הילד.

פעילות 3

לפניכם רשימה של תכונות. שבצו אותם בטבלה.

צבע עיניים, קוקו בשער, נקב באוזן, 5 אצבעות בכף היד, סוג דם, איפור בעיניים, מספר שיניים, צבע סגול בשיער, צורת העלה, צבע הפרווה של חתול, זנב קצוץ של כלב בוקסר, אוזניים ארוכות של כלב קוקר, מספר עלי כותרת, מנת משכל.

תכונות מולדות/תורשתיות	תכונות נרכשות/נלמדות

הוסיפו עוד 2 דוגמאות לכל עמודה

פעילות 4

על מה משפיעה התורשה? על מה משפיעה הסביבה?

תורשה	סביבה
הגנים קובעים את רוב הפעולות, את מבנה הגוף והמוח!	הסביבה קובעת את הטיפול של התכונות ומוציאה אותן אל הפועל!
הדגימו:	הדגימו:
רשמו תכונות ומאפיינים שיושפעו יותר מתורשה.	רשמו תכונות ומאפיינים שיושפעו יותר מהסביבה.
הדגימו:	הדגימו:

פעילות 5

מה קובע? תורשה או סביבה?

שלב א' – עבודה קבוצתית: התחלקו לשתי קבוצות ובצעו את השלבים הבאים:
לפניכם שני קטעים: קטע של אנה וקטע של איזבל
הנחיות לקבוצות: קראו את הקטע רשמו מהי הבעיה שהקטע מציג? מה היא הטענה שלכם? כתבו את הטענה שלכם ושוחחו על הנימוקים שתציגו במליאה.

תורשה או סביבה? מה משפיע יותר?

גורמים תורשתיים - הגורמים הראשונים הם המולדים, התורשתיים, התכונות שהילד "מביא איתו לעולם" מתוך המערך הגנטי שלו. כיום ידוע על תכונות שקיימת לגביהן נטייה מולדת. למשל, כישרון יצירתי מוגדר (מוזיקה, ציור) או תכונות אופי (ביישנות, חיפוש ריגושים, פעלתנות, משתני טמפרמנט/מזג כמו עוצמת תגובה ואופן התנהלות מול גירויים חדשים). חשוב להדגיש כי מדובר בנטייה שלא דווקא תתממש במלואה.

גליה רבינוביץ', מומחית בכירה לפסיכולוגיה התפתחותית מאוניברסיטת תל אביב, מונה תכונות אחדות שנמצאו במחקרים כמולדות וכמושפעות באופן מובהק מן התורשה: "האינטליגנציה הוכחה כמולדת וזוהי תכונה מכריעה מאוד הקובעת איך נתנהל בעולם. ילד אינטליגנטי, סקרן וחקרן יתנהל בצורה שונה מילד פחות אינטליגנטי. כמו כן, קיימת גם אינטליגנציה חברתית, המשפיעה על הדרך שבה נתנהל מול אנשים אחרים. גם ההבדלים בין המינים, בין בנים לבנות, בכל מיני כישורים, הוכחו כמולדים. כך, למשל, בהשוואה לבנים, ובהכללה, בנות פחות תוקפניות ומתעניינות יותר בבני אדם וביחסים חברתיים. ולבסוף - גם רגישות פיזיולוגית לגירויים חושיים היא מולדת. קיים הבדל בין ילדים הזקוקים כל העת לגירויים ולקרבת אנשים לבין כאלו המאופיינים ברגישות יתר ומנסים להימנע מהפצצת גירויים".

<http://www.doctors.co.il/xID-4624,xCT-77,m-Doctors,a-Article.html>

(גביש קרן, 2006. כנגד ארבעה בנים, בתאתר הבריאות doctors, 10.4.2006).

קבוצה אחת - מקרה א' - אנה

בשנות הארבעים, נמצאה ילדה בעליית הגג כבת 6, בשם אנה, על ידי עובדי רווחה. אנה לא הייתה מסוגלת ללכת, לדבר או לבטא איזושהי אינטליגנציה. הוברר כי אנה שנולדה מחוץ לנישואין, חיה בהזנחה קשה ובבידוד חברתי מאז נולדה. היא הונחה בעליית הגג על ידי בני משפחתה, כשלאימה נאסר לתקשר עימה. כמו כן למעט העובדה כי ניתנו לה תנאים מינימליסטיים לשרוד, לאנה לא הוענקה כל תשומת לב, לא לימדו אותה דבר והיא אף לא זכתה למגע, חיבה ויחס אנושי.

בגיל 6 כשנמצאה, היא הועברה למעון לילדים מפגרים, ועד גיל 8 התפתחה בקצב איטי, למרות ששמיעתה וראייתה היו תקינים (רמת התפתחותה תאמה ילד בן 19 חודשים).

כעבור שנה הייתה התפתחות בשפתה אולם היא המשיכה לפגר מבחינתה שכלית, ובערך בגיל 9- היא נפטרה. מכיוון שאנה הייתה בבדידות, לא זכתה לטיפול אנושי ולא התפתחה באופן נורמלי לבן אנוש (חוץ מהזמן בו הועברה למוסד, ואז החלה לגלות אותות התפתחות אנושית), אחת השאלות שניסה החוקר קינגסלי דיוויס לבדוק היא - מהן הגורמים שהשפיעו על רמת התפתחותה של אנה- גורמים תורשתיים או סביבתיים? בסיכומו של דבר, לאחר שנבדקה רמת האינטליגנציה של בני משפחתה קשה היה לקבוע ברורות מי מהגורמים השפיע יותר.

קבוצה שנייה -מקרה ב'- איזבל איזבל נולדה אף היא מחוץ למסגרת

הנישואין לאם כפרית חרשת-אילמת, והיא התגלתה בשנות הארבעים כשהיא סגורה בעליית גג והיא בת 6.5 שנים. איזבל תיקשרה עם אימה בעזרת תנועות ידיים בלבד, היא חיה בתנאי האפלה ותזונה קשים שגרמו לה לרככת בעצמות. כאשר נמצאה, היא גילתה עוינות חשש וחשדנות כלפי זרים, ונעדרה כושר דיבור. (אימה לא שוחחה עימה ולכן היא לא ידעה לדבר).

לאחר שהיא הועברה למעון למפגרים, תוכננה עבורה תכנית התפתחותית טיפולית שהובילה להתקדמות איטית אך הדרגתית שלה. כך למשל, כעבור חודשיים, היא הצליחה לבטא משפטים שלמים, כעבור 9 חודשים ידעה לכתוב, ולזהות משפטים ועד גיל 8.5 הצליחה להדביק את רמת ההתפתחות של בני גילה.

שלב ב' – הצגת הטיעונים ודיון במליאה

כל קבוצה תציג את הטיעונים שהכינה.

ערכו דיון במליאה – מי צודק?

מהי המסקנה?

כנראה שלא ניתן לקבוע מהן ההשפעות היחסיות של התורשה והסביבה, אך ברור כי שתיהן משפיעות על התפתחות הפרט, ויש ביניהן קשרי גומלין הדוקים. **גם התורשה וגם הסביבה** משפיעים על התפתחותנו במערכת רצופה של מגע גומלין. הגנים קובעים את צבע שערנו וצבע עינינו, את המידות המקבילות של גופנו, ובמידה מסוימת את כישורינו האינטלקטואליים. התכונות הגנטיות פועלות יחד עם חוויותינו במהלך הגדילה ומשך התפתחותנו. התנסויות אלה תלויות בתרבות, ב קבוצה החברתית ובמשפחה שאנו גדלים בה. לא ניתן לקבוע מהן ההשפעות היחסיות של התורשה והסביבה, אך ברור כי שתיהן משפיעות על התפתחות הפרט, ויש ביניהן קשרי גומלין הדוקים.

מושגים ללמידה

תהליכי בשילה - זהו שלב התפתחותי של תאים, שבו מתאפשרים תפקודים חדשים שלא היו אפשריים בשלבים הקודמים לה. זאת להבדיל מ"גדילה", אשר מתייחסת לעלייה במספר התאים של איבר או איברים מסוימים, אשר אינה מביאה בהכרח לבשילה. הבשילה היא אחד הגורמים החשובים בקביעת ההתפתחות, משום שהשינויים הפיזיולוגיים שמתרחשים בתאים של האורגניזם במהלך הבשילה מאפשרים לו לעשות פעולות שלא היה מסוגל לעשות קודם לכן.

הבשילה מושפעת בעיקר מגורמים תורשתיים, בעוד שהגדילה מושפעת יותר

מגורמים סביבתיים.

תהליכי בשלה קשורים ללמידה

למידה – היא שינוי קבוע בהתנהגות המתרחש כתוצאה מניסיון קודם.

להגדרה של למידה יש שלושה מרכיבים:

שינוי – שינוי יציב לאורך זמן.

התנהגות- שינוי בהתנהגות הגלויה או בהתנהגות הסמויה(מחשבות, עמדות רגשות)

ניסיון קודם– השינוי מתרחש כתוצאה מהתנסות אישית פעילה או התנסות עקיפה (צפייה באחרים)

דוגמאות לשינויים בהתנהגויות שאינם תוצאה של למידה (בשילה)

א. רינת בת שלושה חודשים ומתהפכת מצד לצד

האם רינת למדה להתהפך? - התשובה לשאלה זאת היא שלילית מדוע אין כאן למידה? - על-פי ההגדרה של למידה, יש צורך בכל התנאים הבאים **שינוי קבוע** -אכן התרחש שינוי קבוע אצל רינת: קודם היא לא התהפכה, וכעת – כן **התנהגות** -אכן התרחש שינוי קבוע בהתנהגות הגלויה של רינת (התנהגות ההתהפכות)

התנסות -האם השינוי הקבוע בהתנהגות של רינת נובע מהתנסות? - לא. השינוי הקבוע בהתנהגותה של רינת הוא תוצאה של תהליך, אשר התרחש במערכת העצבים של רינת, ואשר אפשר את הופעתה של התנהגות זאת. תהליך זה נקרא: **בשילה** זהו שינוי ביולוגי המתרחש בגופנו ומאפשר לבצע התנהגות, שקודם לא יכולנו לבצע. איך נדע זאת? הרי לא נוכל להיכנס לתוך נבכי מוחה של רינת. - נכון! אך אילו היה זה תהליך של למידה, ניתן היה לבצע אותו מוקדם יותר. כך גם לגבי התנהגויות אחרות, שהן שינוי קבוע בהתנהגות, אך אינן תוצאה של למידה, כגון: זחילה, הליכה, דיבור וכדומה: הופעתן מותנית בבשילה. אם כן, לא הייתה כאן למידה, כי השינוי בהתנהגות של רינת לא נבע מהתנסות

ב. הדבורה מסמנת את מקום הפרח באמצעות ריקוד בצורת הספרה 8

האם הדבורה למדה התנהגות זאת? - גם כאן התשובה שלילית מדוע אין כאן למידה?

אין כאן שינוי: כל דבורה "מתחילה" מבצעת התנהגות זאת -**שינוי קבוע** ההתנהגות של הדבורה אינה נובעת מהתנסות אלא היא מוטבעת בה -**התנסות** במטען הגנטי שלה בבואה אל העולם.

אינסטינקטים (וגם רפלקסים) הם פעולות התנהגות זאת היא אינסטינקט אוטומטיות, שהפרט מבצע, והם אינם תוצאה של למידה.

בדרך כלל, מטרת ההתנהגות האינסטינקטיבית/הרפלקסיבית היא הישרדות. כך גם התנהגויות, כגון: נדידת הציפורים בחורף, קפיצת הרגל בתגובה למכה בפיקת הברך ועוד.

ג. רונן נוטל טבליות (כדורים) לטיפול בבעיה הבריאותית שלו, והוא מתנהג בתוקפנות

האם רונן למד להתנהג בתוקפנות? - גם כאן התשובה שלילית אכן אצל רונן חל שינוי בהתנהגות: קודם הוא לא התנהג בתוקפנות - **שינוי קבוע** וכעת הוא מתנהג בתוקפנות. אך האם השינוי קבוע? מה יקרה לרונן, כשיפסיק ליטול את התרופה? סביר להניח שהתנהגותו לא תהיה עוד תוקפנית. אם כן, נוכל

להגדיר מצב זה מצב זמני, כלומר - אין כאן שינוי קבוע ואין כאן למידה
אכן השינוי חל בהתנהגותו הגלויה של רונן -**התנהגות**
השינוי בהתנהגותו של רונן אינו תוצאה של התנסות, אלא התרופה -**התנסות**
שהוא נוטל גרמה לכך

לסיום יחידה זו

- ציין דבר חדש שלמדת ולא ידעת קודם.
- ציין דבר אחד שעניין וסקרן אותך במיוחד.
- ציין דבר שהיה לך קל ללמוד, ודבר שהיה לך קשה יותר.
- משהו יישומי שתיקח מיחידת לימוד זו לחיך
- משהו שאתה רוצה לומר, רוצה לשאול....

על פי מה שלמדת עד כה סמן את התשובה הנכונה (השאלות לקוחות ממבחני מדעי ההתנהגות)

1. במדעי ההתנהגות המונח "סביבה" מתייחס .

- א. לגנטיקה שאיתה נולדים
- ב. למבנה גופם של הורי הילד
- ג. לכל גורם חיצוני לאדם המשפיע על התפתחותו
- ד. לתכונותיו המולדות של האדם

2. תורשה היא:

- א. תורשה היא העברת תכונות מהורים לצאצאיהם.
- ב. תורשה היא למידה חברתית
- ג. תורשה היא תכונה שמקבלים מהסביבה

נכון/לא נכון

- 1. תכונה מולדת/ תורשתית - תכונה שאיננה משתנה בהשפעת הסביבה. כמו מספר אצבעות ביד נכון/לא נכון
- 2. תכונה נרכשת/נלמדת - תכונה שמושפעת ומתקבל אך ורק מהסביבה ואינה עוברת מדור לדור. נכון/לא נכון
- 3. סוג דם זו תכונה נרכשת/נלמדת נכון/לא נכון
- 4. צבע עיניים זו תכונה נרכשת/נלמדת נכון/לא נכון
- 5. אמפטיה והכלה זו תכונה נרכשת/נלמדת נכון/לא נכון
- 6. הוריו של מתן בן החמישה חודשים ניסו ללמד אותו ללכת, אך ללא הצלחה. אחרי חצי שנה מתן התחיל ללכת. זו דוגמה המתארת תהליך בשילה. נכון/לא נכון

אירוע א'

נטע ותמר הן תאומות. לאחר שנולדו, הן נמסרו לאימוץ וגדלו במשפחות שונות. נטע גדלה בכפר חקלאי, שיחקה במרחבים פתוחים, אהבה ספורט והיו לה הרבה חברים.

תמר גדלה בעיר, היא בילתה את רוב זמנה הפנוי מול המחשב בבית ולא היו לה הרבה חברים.

כשהגיעו לגיל 18, כל אחת מהן פתחה את תיק האימוץ, גילתה כי יש לה אחות תאומה והן נפגשו. במפגש הן גילו שהן דומות מאוד בתווי הפנים, יש להן עיניים חומות, גומות חן ושתייהן גבוהות, אולם גם ההבדלים ביניהן בולטים. מבנה גופה של נטע היה שרירי ושל תמר רזה ושרירי. גם תחומי העניין שלהן שונים. תמר שקועה בעולם המחשבים, ואילו נטע מבלה עם חברים במועדוני ריקודים ואוהבת לרוץ בבקרים. עם זאת הן גילו ששתייהן אוהבות קולנוע ושתייהן אוהבות ללמוד.

שאלות

- 1 - א. הסבירו את המושג "תורשה"
- ב. הסבירו, לפי האירוע, איך התבטאה התורשה אצל התאומות.
- 2 – א. הסבירו את המושג "סביבה": הסבירו, לפי האירוע, איך השפיעה הסביבה על כל אחת מהתאומות.

המונח "בשילה" בתחום מדעי ההתנהגות מתייחס ל:

- א. שילוב יכולות המולדות והתורשתיות של האדם
- המוציאות לפועל התנהגות כלשהי.
- ב. "הבשלה רגשית" בגיל ההתבגרות.
- ג. התפתחות גופנית עד שהתינוק בשל לעבור לשלב חדש.
- ד. התפתחות המצבים החברתיים והבנת ההתנהגות הראויה.

מדעי ההתנהגות - רמת יסוד – מסלול 8 שנות לימוד

שער ראשון: ה"אני" – 20 שעות

נושאי שער ראשון: 1- מבוא למדעי ההתנהגות, 2- זהות ודימוי עצמי,

3- תורשה מול סביבה, 4 – מוטיבציה/הנעה.

פרק רביעי: מוטיבציה/הנעה – 4-6 שעות

מה תלמדו ביחידת לימוד זו?

פירוט	מושגים	נושא
מוטיבציה / הנעה : מניע/צורך/דחף, אינסטינקט, מדרג צרכים, מניע פנימי, מניע חיצוני תיאוריית מדרג הצרכים (סולם של 5 דרגות) של מאסלו	מוטיבציה, מניע פנימי וחיצוני מדרג הצרכים של מאסלו.	מוטיבציה/הנעה

בסיום יחידה זו הלומדים:

- יבינו מהי מוטיבציה/הנעה, יכירו את כל המושגים, יוכלו ליישם את המושגים באירועי למידה.
 - יכירו את מדרג הצרכים של מאסלו.
- חומרי עזר:** מצגת מלווה – מוטיבציה (הרחבה)
מצגת מלווה - מדרג הצרכים של מאסלו

פרק 6: הנעה

סקירת הפרק :

הפרק עוסק במניע, הנעה, סוגי מניעים (פנימיים וחיצוניים).

חסך/צורך/רצון/דחף.

הפרק דן בתהליך של טיפול בתחושת חוסר פעולה וסיפוק הצורך או החסך.

מומלץ לעסוק בהרחבה במדרג הצרכים של מאסלו – סוגי צרכים והיררכיה.

היקף: 4 שעות לימוד.

מטרות כלליות :

- ✓ להביא את הלומד להבין תהליכים המניעים אותנו לפעולה בכל מיני מקומות, תחומים ותקופות בחיים.
- ✓ להביא את הלומד לקבל את השונות הבין אישית הקשורה בהנעת אנשים בסביבתו.

מטרות אופרטיביות :

- ✓ הלומד ידע ויבין את המושגים הבסיסיים הרלוונטים לנושא.
- ✓ הלומד יכיר מושגי יסוד בהנעה (מוטיבציה).
- ✓ הלומד יכיר סוגים שונים של מניעים ותהליכי הנעה.
- ✓ הלומד יזהה צרכים, מניעים, חסכים וסדרי עדיפויות אישיים.
- ✓ הלומד ילמד להשתמש בסוגי הנעה אחדים בתוך אינטראקציה בין אישית.

מושגים :

- הנעה** - מוטיבציה, רצון וסיבה לבצע פעולה כלשהי.
- מניע** - גורם, סיבה, דחף, צורך, הגורם לאדם לפעול בדרך כלשהי כדי להגיע לסיפוק / מילוי הצורך.
- מניע פנימי** - רצון ודחף פנימיים לעשייה מתוך הנאה, בלי ציפייה לגמול חיצוני.
- מניע חיצוני** - עשייה מתוך ציפייה לגמול חיצוני.

מדרג הצרכים של מאסלו -

תיאוריה העוסקת בסידור מניעי האדם בחייו על פי סדר צרכים חיוני, מהחשוב לחשוב פחות. התיאוריה מחלקת את מניעי האדם לקבוצות הבאות (מהחיוניים ביותר לחיוניים פחות): צרכים פיזיולוגיים/גופניים, צרכי הגנה, צרכי שייכות ואהבה, צרכי הערכה, צרכי מימוש עצמי.

מושגים	פעילות לימודית והערות זיכרונות
✓ מניע ✓ מניע פנימי ✓ מניע חיצוני	✓ לאחר קריאת הטקסט, הבנת תוכנו ועיבודו ברמה הלשונית, עוברים שוב על המושגים, כולל תרשים זרימה על הלוח: מניע - פעולה - סיפוק הדחף/הצורך: יישום תרשים זה בפעולות המתאימות: רעב - אכילה - שובע שעמום - יציאה לבילוי - תחושת סיפוק. לאחר דיון במושגים, מבקשים מהתלמידים לציין פעולות רגילות שעושים בחיי היום יום. המורה ירשום רשימה, על פי הנאמר, בצדו האחד של הלוח. בצדו השני של הלוח, לאחר סיום הרשימה, מכינים טבלה, ואז מחלקים את הפעולות יחדיו, בתוך שיחה, לכאלו שמונעות ממניעים פנימיים וכאלו המונעות ממניעים חיצוניים. בשיחה יעלו פעולות שנובעות משני סוגי המניעים. מומלץ לנסות לבדוק מה עדיף, מה יהיה גורם מניע חזק יותר, מה תואם את המוסר החברתי שלנו ועוד.

פעילות פתיחה

הסבר המושג מוטיבציה - הגדרה

מוטיבציה/הנעה/הניעה היא הדחף פנימי או/ו חיצוני שמניע אותנו לעבר המטרות שלנו, הדלק ששומר על המנוע שלנו. מוטיבציה היא הסיבה שאנחנו עושים מעשה, משקיעים מאמצים ומתמידים מול הקשיים.

מוטיבציה /הנעה, היא הכוח הדוחף אותנו לביצוע מעשה. המוטיבציה היא הנכונות והרצון לפעול ולהתאמץ בכדי להשיג משהו.

פעילות – היגדים ומה מידת ההסכמה של כל לומד להיגד

חלקו ללומדים מלבני בריסטול בצבעי הרמזור : אדום, צהוב, ירוק

לאחר הקראת כל היגד כל אחד ירים את מלבן הבריסטול בהתאם למה שהוא

חושב: **ירוק = מסכים, צהוב = מתלבט, אדום = לא מסכים**

היגדים

- כדי לדעת אם הצלחתי, אני משווה את עצמי לאחרים
- מי שמאמין בעצמו מצליח
- רק מי שמתאמץ ועובד קשה מצליח
- ההצלחה שלי נמדדת ביחס לעצמי
- מי שלא מוכן לקחת סיכונים לא מצליח
- רק מי שמוכשר בדבר מסוים יכול להצליח בו
- אם אני מתכנן משהו אני בדרך כלל חושב שאצליח
- גם כשאני מתכנן, תמיד משהו לא מסתדר
- אני אדם ספונטני, לא אוהב לתכנן לטווח ארוך
- יגעת ומצאת תאמין
- לא משנה כמה מתאמצים, בסוף מי שיש לו קשרים מתקדם בקלות
- הכול תלוי במזל
- הכול משמים ואין לנו שום שליטה על מה שקורה
- מוטיבציה נובעת רק מדחף פנימי
- שאני רוצה משהו אני מוכן לוותר על דברים אחרים בתמורה
- **מה ניתן ללמוד מהפעילות הזו?**

כל פעילות שהיא יציאה מאזור הנוחות, מצריכה מאמץ

הצלחה פירושה קס"מ = קושי, סבל ומאמץ

מהו הכוח המניע לקום בבוקר? הרצון להשיג הישג הנעה / הנאה

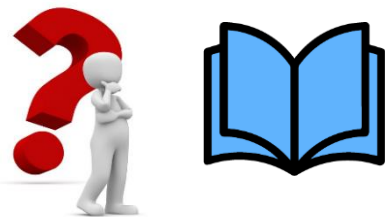
מהי מוטיבציה/הנעה? לפניכם מספר הגדרות

- 1 - המילה "מוטיבציה" נגזרת מהשורש הלטיני *motivus* שפירושו - כוח מניע. מוטיבציה היא תהליך פנימי המתרחש בתוך הפרט. אותו כוח מביא עמו את הכוונה לבצע פעולה ואת ההתמדה בביצועה.
- 2 - הנעה או מוטיבציה, היא מכלול התהליכים אשר מעוררים, מכוונים ומשמרים את ההתנהגות האנושית לעבר מטרה מסוימת.
- 3 - מוטיבציה היא הדחף הפנימי שמניע אותנו לעבר המטרות שלנו, הדלק המובנה ששומר על המנוע שלנו. זו הסיבה שאנחנו עושים מעשה, משקיעים מאמצים ומתמידים מול קשיים.
- 4 - מוטיבציה היא הכוח הדוחף אותנו לביצוע מעשה. המוטיבציה היא הנכונות והרצון לפעול ולהתאמץ בכדי להשיג משהו.

שאלה ללומדים: אילו מילים חוזרות בהגדרה של מוטיבציה?

תשובה: המילים הן: כוח, כיוון לעבר מטרה, השקעה, מאמץ ופעולה

מושגים ללמידה

מוטיבציה פנימית וחיצונית

מוטיבציה מחולקת לשתי קטגוריות – פנימית וחיצונית.

מוטיבציה פנימית

היא תשוקה, אהבה למשהו, נושא שחשוב לנו לקדם. אלה הכוחות המניעים אותנו לעסוק בפעילות כי היא מעניינת אותנו, מספקת אותנו, אנחנו נהנים, ומתענגים על החוויה.

מוטיבציה היא כל גורם שמייצר או מקיים התנהגות חיובית או התנהגות רצויה,

הגורם יכול להיות חיצוני או גורם מדרבן פנימי

מוטיבציה פנימית: הרצון לנקוט בצעד מסוים מתוך עניין, הנאה או סיפוק אותו

מקבלים מהצעד עצמו, ולא בשל תגמול חיצוני

מוטיבציה חיצונית

הרצון לבצע פעולה מסוימת, מתוך כוונה לזכות בתגמול או אישור חיצוני. לדוגמה

זכייה בסכום של כסף, העלאת משכורת, ציון טוב בקורס, מדבקה המעידה על

התנהגות טובה ועוד. מוטיבציה חיצונית נובעת מהשפעות חיצוניות כמו תגמולים

או הסיכוי להימנע מעונש. משכורת, פחד, ענישה, יצר הישרדות.

שימו לב, שכשאנחנו מדברים על מוטיבציה חיובית או שלילית, אנחנו לא מתייחסים אל זה כ- "טוב" או "רע" – ההבחנה היא רק כיוון המוטיבציה מוטיבציה אחת נובעת משאיפה לעונג, כלומר, אדם פועל כי הוא רוצה להשיג משהו שיעשה לו טוב (מוטיבציה חיובית); ואילו השנייה נובעת מהימנעות מכאב, כלומר, אדם פועל כדי להימנע מתוצאה שעלולה לפגוע בו

שיח: תנו דוגמאות לפעולות שנעשו מתוך מוטיבציה פנימית ומוטיבציה חיצונית?

מוטיבציה המקל והגזר – שיטת המקל והגזר - הרחבה

שמעתם בטח על שיטת המקל והגזר היוצאת מהנחה בסיסית של פרס/תגמול חיובי ועונש.

שיטת המקל והגזר – כינויה של שיטת שכנוע וחינוך המתבססת על מתן תגמול עבור התנהגות רצויה, וענישה בעקבות התנהגות בלתי רצויה. שיטה זו מתבססת על הנעה חיצונית: המקל מסמל את חלק הענישה, והגזר – את חלק התמריצים.

מקור השיטה אינו מהשפה העברית, אך ישנם שהפכו את משמעות הסימולים

בעברית, כך שהמקל - מלשון "הקלה", הוא התמריץ החיובי, והגזר - מלשון

"גזירה", הוא העונש

שיח במליאה: מה דעתכם על שיטת המקל והגזר לתקופה קצרה? מה דעתכם על

שיטה זו לאורך זמן? האם יהיה הבדל?

אנחנו יודעים ששיטה זו משפיעה על אילוף בעלי חיים, אך האם היא משפיעה גם

על בני אדם לאורך זמן?

סיפור קצר - למה שמישהו ישלם למי שמרעיש לו?

יום אחד, זקן שגר בקומה הראשונה התעצבן על הרעש שעשו הילדים ששיחקו לו מתחת לחלון. הוא חשב רגע, פתח את החלון וצעק: "ילדים, אם תשחקו ותעשו המון רעש תקבלו 50 שקלים". ובסוף המשחק, כפי שהובטח, שילם לכל אחד מהם את הסכום.

ביום שלאחר מכן, חזרו הילדים לשחק בקול מתחת לחלון. הזקן פתח את החלון וצעק: "ילדים, אם תשחקו ותעשו המון רעש תקבלו 20 שקלים". ובסוף המשחק, כפי שהבטיח, שילם לכל אחד מהם 20 שקלים. וכן, אני יודע שחלקכם כבר חושבים איזה קומבינה הייתם עושים. חכו

ביום השלישי, הילדים חזרו לשחק בקול, מחכים לזקן. רק שהוא, פתח את החלון וצעק: "ילדים, מתנצל, לא נשאר לי כסף לשלם לכם היום". אז הם, התבאסו והלכו משם לשחק ולהרעיש במקום אחר.

שאלה: איזה סוג מוטיבציה דירבנה את הילדים?

פירמידת הצרכים של מאסלו (לרשותכם מצגת מלווה)

הפסיכולוג והתיאורטיקן אברהם מאסלו, ממובילי זרם הפסיכולוגיה ההומניסטית, טען שמניעי האדם הם רבים ומגוונים.

תיאורית הצרכים של מאסלו מניחה כי ישנם צרכים אוניברסאליים לכלל בני האדם, וכי כולנו מונעים ע"י אותם צרכים.

הצרכים מאופיינים בהיררכיה, ואין אפשרות לדלג או "לעקוף" צורך מסוים בכדי להגיע לזה שמעליו. במילים אחרות, לא ניתן לעבור לצורך מסוים מבלי לממש את הצורך שמתחתיו. התיאוריה מתוארת כפירמידה, כאשר כל שלב בה מייצג צורך שונה:

התבוננו בפירמידת הצרכים הסבירו כל שלב שלה מהבסיס לקודקוד

מאסלו חילק את הצרכים לשתי קטגוריות עיקריות: מניעי חסך ומניעי גדילה.

מניעי החסך הם צרכים שבלעדיהם לא יוכל האדם להתקיים מבחינה פיזית ופסיכולוגית. המטרה של האדם היא להגיע באמצעותם לאיזון דרך הפחתה של מתח לא נעים. למשל, אדם רעב ישאף למלא את החסך הפיזיולוגי של הרעב באמצעות מזון, ואדם שחי באזור מלחמה ישאף למלא את תחושת חוסר הביטחון באמצעות כניסה למקלט. לעומתם, **מניעי הגדילה** הם אלו אשר מספקים לאדם את התוכן שבאמצעותו יוכל לחיות חיים מלאים ומספקים. בניגוד למניעי החסך, מילוי שלהם לא מביא לצמצום בהתנהגות, אלא להגברתה. למשל, אדם אשר נהנה מציור ימשיך לצייר עוד ועוד, וישאף לגדול ולהתפתח בתחום.

מניעי החסך נקראים **Doing needs (או בקיצור D-needs)**, היות שהם קשורים **Doing** (עשייה) - להפחית מתחים, לחיות בשביל היום, להגיע למצב של סטטוס קוו פיזי ומנטאלי.

לעומתם, מניעי הגדילה נקראים **Being needs (או בקיצור B-needs)**, היות שהם קשורים ל**Being** (היות) - להיות ספונטני, יצירתי ופתוח לחוויות, ופחות עסוק בענייני היומיום. הצרכים מסודרים בהיררכיה עולה, כאשר סיפוקם של צרכים במדרג נמוך יותר הוא חיוני להופעתם של צרכים משלב גבוה יותר. על פי מאסלו, רוב בני האדם מקדישים את מירב זמנם למילוי מניעי החסך ורק מעטים מגיעים למצב בו הם יכולים לעסוק במניעי הגדילה.

מניעי החסך (ה-D needs)

צרכים פיזיולוגיים: צרכים אלו כוללים צורך במזון ושתייה, צורך בחמצן ובסיפוק הדרישות הבסיסיות של הגוף כמו שמירה על טמפרטורה, איזון של מלחים וסוכרים, שינה, תנועה ומנוחה, היפטרות מפסולת, הימנעות מכאב וסיפוק יצר המין. כל הצרכים פרט לאחרון הינם חיוניים, ומבלי למלא אותם האדם לא יוכל להתקיים ברמה הפיזית הבסיסית ביותר. על מנת לעבור לרמה הבאה, הצרכים הללו צריכים להיות מסופקים במידה רבה.

צרכי ביטחון: כאשר אדם פחות עסוק בצרכים הפיזיולוגיים הבסיסיים, הוא מפנה את תשומת ליבו לעבר הצורך להישמר מסכנות וליצור לעצמו סביבה בטוחה, יציבה וניתנת לניבוי באופן יחסי. למשל, בעולם המודרני יכולים צרכי הביטחון לבוא לידי ביטוי בהשגת קביעות בעבודה, מגורים בשכונה טובה, קניית ביטוח חיים וכו'. גם במקרה זה, כאשר צרכי הביטחון חזקים מדי ולא באים על סיפוקם, המעבר לשלבים הבאים מתעכב, האדם מוותר על הצרכים הגבוהים ופחות עסוק בצמיחה אישית. לעומת זאת, כאשר הצרכים הפיזיולוגיים הם חזקים מדי, הם יכולים לבוא

על חשבון צרכי הביטחון, למשל, אדם רעב שנמצא בשדה קרב עשוי לחשוף את עצמו לסכנות כדי להשיג מזון.

צרכי שייכות ואהבה: אחרי שמולאו הצרכים הפיזיולוגיים וצרכי הביטחון במידה מספקת, יתרכז האדם בבנייה של קשרים חברתיים וחיזוקם, חיבור לקהילה שהוא יכול להרגיש שייך אליה וכן חיפוש אחר בן או בת זוג והקמת משפחה. כאשר הצרכים האלה לא ממולאים במידה מספקת, נחשפים בני האדם למצבים של בדידות, הסתגרות וחרדה חברתית.

צרכי הערכה: אלו הם הצרכים של בני האדם לקבל הערכה והכרה מסביבתם ולחוש כי הם ראויים ובעלי ערך. ברמה הנמוכה יותר של הקטגוריה הזו נמצא הצורך לקבל כבוד מאחרים: תשומת לב, מוניטין מקצועי, סטטוס חברתי וכו'. ברמה הגבוהה יותר נמצאות התחושות המופנמות של מסוגלות והצלחה: ביטחון עצמי, אמונה ביכולת, מומחיות ועצמאות.

מניעי הגדילה (ה-B needs)

צרכי הגשמה עצמית: זוהי הרמה הגבוהה ביותר, שאליה מגיעים רק אנשים שהצליחו למלא כראוי את הצרכים מארבע הרמות הנמוכות יותר. הצרכים הללו לא פועלים על פי עקרון השמירה על האיזון (ההומאוסטזיס) של הרמות הקודמות, אלא ככמיהה עקבית ומתמשכת לגילוי הפוטנציאל שגלום בכל אחד מאיתנו, להיות כל מה שאנחנו יכולים להיות. מאסלו חילק צרכים אלו ל-3 קטגוריות עיקריות:

צרכים קוגניטיביים: הצורך להכיר, לדעת, להעמיק וללמוד.

צרכים אסתטיים: ההתפעלות מהיופי, מהאיזון ומהסימטריה של הטבע.

הצורך במימוש העצמי: הצורך להגשים את היכולות שלי, להיות יותר ויותר ממי שאני באמת.

מאסלו טען שהמודל ההיררכי הינו אוניברסלי ומתאים לכלל האנשים בכל התרבויות, אך בד בבד הסכים עם הביקורת שאצל אחוז קטן מהאנשים הסדר בפירמידת הצרכים מתהפך, למשל, כאלה שהצורך שלהם בהערכה גבוה יותר מהצורך בביטחון. עם זאת, הוא לא לקח בחשבון מצבים שאינם יוצאי דופן, של אנשים שעוסקים בהגשמה עצמית על אף שצרכיהם הבסיסיים אינם מסופקים, כגון אמנים שחיים בחרפת רעב.

https://www.betipulnet.co.il/lexicon/%D7%A4%D7%99%D7%A8%D7%9E%D7%99%D7%93%D7%AA_%D7%94%D7%A6%D7%A8%D7%9B%D7%99%D7%9D_%D7%A9%D7%9C_%D7%90%D7%91%D7%A8%D7%94/%D7%9D_%D7%9E%D7%90%D7%A1%D7%9C%D7%95

על פי מה שלמדת עד כה סמן את התשובה הנכונה

(השאלות לקוחות מדעי ההתנהגות)

1. מניע פנימי הוא:

- א. תיקון כללי של מנוע
- ב. רצון לעשות משהו בגלל רצון אישי, הנאה וסיפוק
- ג. רצון לעשות משהו כדי לקבל כסף

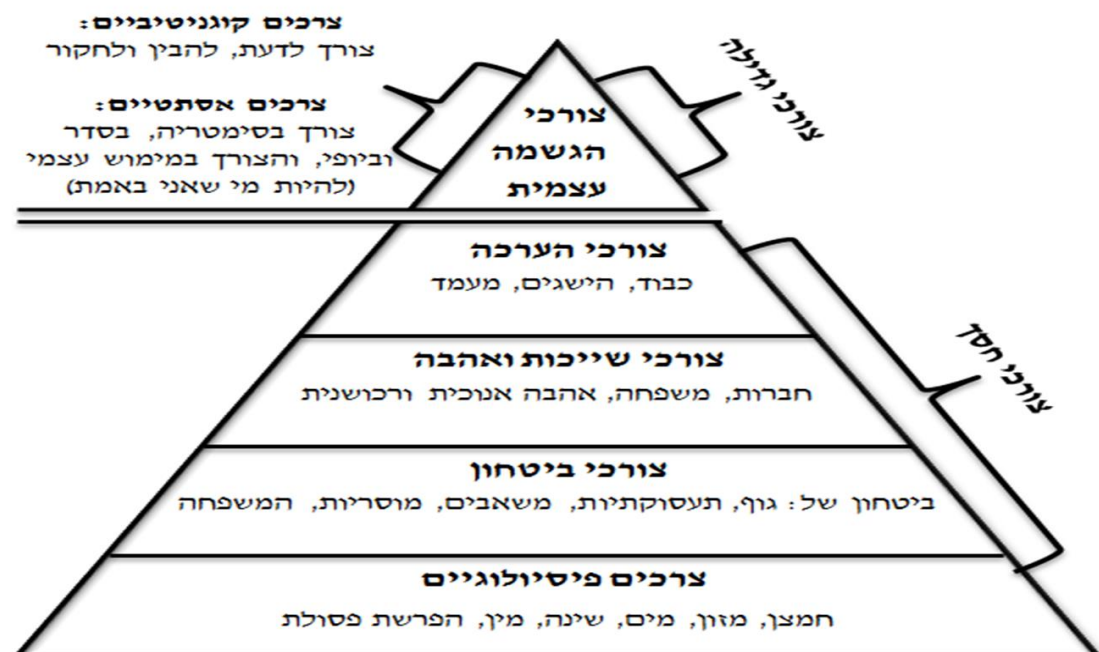
2. מניע חיצוני הוא:

- א. רצון לביצוע התלוי בתגמול מגורם חיצוני לאדם
- ב. הרגשת גאווה לאחר שמיעת עידוד
- ג. צורך פנימי לביצוע שאינו תלוי בגורם מהחוץ
- ד. תגמול רגשי עבור עשייה

3. מאסלו, הפסיכולוג החברתי, זיהה את

- א. משמעות החלום
- ב. הצורך בשליטה
- ג. פירמידת הצרכים המדרגת את צרכי האדם
- ד. השפעת ההנהגה על החברה

היררכיית הצרכים על פי מאסלו

4. ניתן להגדיר מניע כ- :

א. צורך או דחף הגורם לאדם לפעול בדרך כלשהי

ב. תכתיב המגדיר מה אסור לעשות

ג. חוק הכתוב כחוק או כתקנה

ד. זיכרון מיידי המשפיע על שיקול הדעת

נכון/לא נכון

א. על פי מאסלו, מימוש עצמי הוא צורך חשוב יותר מרוב צרכי האדם

נכון / לא נכון

ב. הנעה היא רצון וסיבה לבצע פעולה כלשהי.

נכון / לא נכון

ג. מניע פנימי אינו מושפע מהסביבה.

נכון / לא נכון

הסבר את הטענה/חשיבה/אמירה המוצגת במשפט

1 - חיזוקים חיוביים משפיעים לטובה על בניית דימוי עצמי גבוה.

2 - מניע פנימי אינו קשור בתגמול כספי.

3 - חיזוקים חיוביים משפיעים על התפתחות דימוי עצמי טוב, ומחזקים את אמונתו של האדם ביכולותיו.

אירוע א'

יעל, דור ונעמה, הם בני נוער המתנדבים בתחנת מד"א (מגן דוד אדום) בתל אביב. יעל הגיעה להתנדבות בכיתה י' במסגרת מחויבות אישית בבית הספר. על מנת לקבל את תעודת סיום השנה היא נאלצה, כמו חבריה, למצוא מסגרת התנדבות ולהתנדב 60 שעות בשנה. לאחר שמילאה את שעות ההתנדבות להן הייתה מחויבת, היא המשיכה להתנדב וחדלה לספור שעות.

דור התנדב היות שכל תחום הסיוע הרפואי מאוד סקרן אותו, לאחר שהתנדב במשך שנתיים, החליט להמשיך ולהתנדב לאחר כיתה י"ב גם לשנת שירות במד"א, בתקווה

להתקבל אחר כך כחובש במהלך השירות הצבאי שלו. נעמה באה ממשפחה שכולם מתנדבים במד"א. אביה ואמה נהגי אמבולנסים וחובשים בכירים, ואחותה הגדולה מדריכת נוער מד"א כבר כמה שנים בהתנדבות. אף אחד מהם לא ציפה ממנה גם להתנדב, אולם עבורה מד"א הוא המשפחה שלה, והיא נולדה לתוך הארגון ומרגישה שהיא חלק ממנו.

באחת המשמרות הם הגיעו למקום של תאונה בהתרחשות. במקום הייתה מכונית בוערת ומשפחה עם ילדים קטנים העומדים לידה. דור ראה כי ילד קטן ניתק מאמו ורץ לכיוון המכונית, כנראה כדי להביא חפץ שאיבד. דור, מבלי לחשוב פעמיים, רץ למכונית, תפס את הילד הקטן והרחיק אותו משם לפני שייפגע. אחרי האירוע יעל אמרה לדור: "אני לא מבינה אותך, משוגע, זה מסוכן, מה פתאום רצת למכונית הבוערת, אפשר לחשוב שזה הבן שלך או משהו כזה..." ודור מצידו ענה לה: "אני לא חשבתי בכלל על עצמי שם, להיות חובש זה חלק ממני ומהכישרונות שלי, ואני פשוט עשיתי את זה." "הייתי אני" ולא יכולתי להיות מישהו אחר למרות הסכנה."

שאלות

- א. מהו מניע פנימי? מי מגיבורי האירוע היה בעל מניע פנימי בדוגמה שלפנינו?
- ב. מהו מניע חיצוני? מי מגיבורי האירוע היה בעל מניע חיצוני בדוגמה שלפנינו?
- ג. בשיחתם של יעל ודור, הדעה של מי משניהם מתאימה לתיאוריית מדרג הצרכים של מאסלו ומדוע?

לסיום יחידה זו

- ציין דבר חדש שלמדת ולא ידעת קודם.
- ציין דבר אחד שעניין וסקרן אותך במיוחד.
- ציין דבר שהיה לך קל ללמוד, ודבר שהיה לך קשה יותר.
- משהו יישומי שתיקח מיחידת לימוד זו לחיך
- משהו שאתה רוצה לומר, רוצה לשאול....

